

VAKKEN

ONDERWEZEN

IN DE MOEDERTAAL

NEDERLANDSTALIGE

AFDELING

BXL II

2024-26

These brochures are for information purposes only and do not in any way replace the official texts issued by the Office of the Secretary-General of the European Schools.

Biologie in de 6de en 7de klas

BIOLOGIE 2 PERIODEN (SCIENCES NATURELLES)

- ! Verplicht vak indien geen enkele wetenschappelijke optie wordt gekozen
- ! 4 B-testen (45') per semester in s6. 2 B testen (90') per semester in s7. Keuze voor mondeling Bac-examen.

Doelstelling

- a) het plaatsen van de biologie in een sociale context: integratie van ethische, culturele en technologische onderwerpen. (nadruk op de impact van de wetenschap op de mens en zijn milieu)
- b) het stimuleren van het respect voor en onze verantwoordelijkheid jegens het milieu, onze leefomgeving.
- c) het ontwikkelen van een objectieve en kritische kijk op onze omgeving.
- d) deze lessen richten zich niet tot deze leerlingen die zich later willen specialiseren in biologische, chemische, medische en aanverwante wetenschappen maar naar leerlingen voor wie het begrijpen van biologische principes belangrijk zijn (journalistiek, recht, psychologie, ...)

Programma

6de klas: Thema 'De mens en zijn milieu'

1. **De voeding van de mens:** samenstelling en rol van de voedingsstoffen, diëten, voedselbewaring, voedselproductie en de weerslag op het milieu ...
2. Gezondheid en ziekte bij de mens: persoonlijke gezondheid en volksgezondheid
3. **Wisselwerking tussen het milieu en de mens:** zenuwstelsel, gedrag, leren en geheugen, bewustzijn ...
4. **Impact van de mens op zijn milieu:** behandeling en hergebruik (recycling) van afvalstoffen, biodiversiteit, lucht-, water- en bodemverontreiniging ...

7de klas: Thema 'De evolutie van het leven'

1. **Genetica:** moleculaire genetica
2. Klimaatverandering
3. Project

BIOLOGIE 4 PERIODEN OPTIEVAK

- ! Optievak (4p) voor leerlingen die later hogere studies willen beginnen in biologische of aanverwante onderwerpen (zie verder bij **DOELSTELLING**).
- ! Examen 6de klas: 1 per semester (duur 3 lesperioden of 2h15) Examen 7de klas: 1 examen (3h) op het einde van 1ste semester + mogelijkheid om schriftelijk of mondeling Bac-examen af te leggen.

Doelstelling

- a) leerlingen voorbereiden om later de mogelijkheid te hebben een waaier van hogere studies te volgen. Hieronder verstaan we onder andere de volgende studies:
  - Biologische wetenschappen: biologie, biochemie, biotechnologie, genetica, microbiologie, marinebiologie, enz...
  - Medische wetenschappen: medicijnen, farmacie (apotheker), fysiotherapie, diergeneeskundige wetenschappen, tandarts, verpleegkunde, enz...
  - Omgevingswetenschappen: landbouw, ecologie, bosbeheer, ...
  - Andere: Voor cursussen zoals psychologie, journalistiek en rechten kan Bio 4 voor een degelijke en gefundeerde achtergrondkennis zorgen.
- b) Aanleren van het gebruik van de exact wetenschappelijke methode voor de studie van de biologische processen. De principes van de experimentele wetenschap wordt voortdurend in de cursus toegepast.
- c) Zowel de moderne aspecten, waar het belang van moleculaire biologie en de ecologie naar voren komen, als de traditionele aspecten vinden hun plaats in de cursus.
- d) De cursus wil duidelijk het belang van de biologie in het dagelijks leven naar voren brengen.

Programma

6de klas:

1. Chemische samenstelling organismen, cellen (de nadruk ligt hier niet op de chemie van de stoffen, maar wel op de algemene eigenschappen onderling). De stoffen die hier voorkomen behoren tot de glyciden, proteïnen, lipiden, nucleïnezuren en ATP.
2. Enzymen (bouw, functie, werking...)
3. Cytologie
4. Zenuwstelsel
5. Genetica
6. Evolutie
7. Ecologie (planeet niveau)

7de klas:

1. ATP synthese
2. Proteïnsynthese
3. Genexpressie
4. Evolutie modellen
5. Immuunsysteem
6. Epidemiologie
7. Ecosysteem analyse (trofische niveaus, cyclussen van materie,...)

SCHEIKUNDE (OPTIE, 4 LESUREN PER WEEK)

Het keuzevak scheikunde in klas 6 en 7 komt qua theoretisch niveau redelijk overeen met het Nederlandse VWO (de profielen Natuur en Techniek / Natuur en Gezondheid) of het Engelse A-level, maar dan wel in aanzienlijk minder tijd en met minimale aandacht voor het zelfstandig praktisch werken (zie daarvoor de betreffende 2-uurs cursus).

Het vak is onmisbaar voor alle medische, biologische en ook voor een groot aantal technische studierichtingen.

Hoewel formeel 5 uur wiskunde niet verplicht is, wordt de combinatie met 3 uur wiskunde niet aanbevolen; bij scheikunde is een behoorlijke rekenvaardigheid en een goed ruimtelijk inzicht onontbeerlijk.

Zonder een flinke algemene natuurwetenschappelijke belangstelling en een gezonde werklust om de lesstof zelfstandig te verwerken, zal het vak amper tot bevredigende resultaten leiden.

In de zesde klas is er elk semester een schriftelijk examen van twee uur en een kwartier en in de zevende klas een van drie uur in het eerste semester. Het schriftelijk eindexamen beslaat ook drie uur. Eventueel bestaat de mogelijkheid te kiezen voor een mondeling examen. Als een leerling meer dan twee opties in zijn pakket heeft, kan scheikunde zelfs buiten het examen blijven; de schriftelijke werken krijgen dan wel een zwaarder karakter.

Hoewel deze twee jaar een behoorlijke hoeveelheid theoretische kennis zal worden aangeboden, zullen steeds zo veel mogelijk de maatschappelijke en praktische aspecten worden benadrukt. Waar mogelijk komen ook raakvlakken met vele andere disciplines (fysica, medicijnen, biologie, economie, rechten,...) aan de orde en zelfs wordt niet geschuwd af en toe een beroep te doen op het historisch besef en filosofisch inzicht van de leerlingen.

Het programma ziet er globaal als volgt uit:

Klas 6

- atoombouw, elektronenstructuur, het periodiek systeem der elementen
- de chemische binding, atoom- en molecuulorbitalen
- thermochemie: entropie, enthalpieën, wet van Hess

- reactiesnelheid, katalyse, oplosbaarheid
- koolstofchemie: koolwaterstoffen, aromaten, polymeren, reactiemechanismen van enige kenmerkende reactietypen

Klas 7

- Evenwichten
- Zuren & basen, zouten: pH-berekeningen, indicatoren, titraties, bufferoplossingen
- Electrochemie: redoxreacties, electrolyse, galvanisch element, accu, batterij, redoxtitraties
- koolstofchemie-zuurstofverbindingen: alcoholen, aldehyden, ketonen, zuren, esters, aspirine, olie en vet, zeep, wassende werking, suikers
- koolstofchemie-stikstofverbindingen: aminen, aminozuren, peptiden, eiwitten, nylons.

NATUURKUNDE (OPTIE, 4 LESUREN/WEEK)

De optie natuurkunde in de 6e en 7e klas van de Europese Scholen kan vergeleken worden met het vak natuurkunde uit het Nederlandse 2e-fase profiel Natuur en Techniek (NT). De lessen zullen aansluiten bij het Nederlandse natuurkunde-onderwijs en worden gegeven met boeken uit de 2e fase.

In de 6e klas zullen de testen en examens gericht zijn op het Nederlandse examen en in de 7e klas, uiteraard, op het Europese Bac-examen. Op deze manier wordt een goede voorbereiding bereikt op zowel het te volgen examen als het eventueel te volgen vervolgonderwijs in Nederland.

Het programma omvat in grote lijnen het volgende:

6e klas:

- Eénparig rechtlijnige beweging.
- Eénparig versnelde/vertraagde rechtlijnige beweging.
- Eénparige cirkelbeweging.
- Dynamica en energiebeschouwingen bij de bovengenoemde bewegingen.
- Elektrische en magnetische velden.
- Zwaartekrachtsvelden

Harmonische bewegingen, lopende golven en Doppler-effect

7e klas:

- Gravitatievelden en beweging der planeten.
- Beweging van geladen deeltjes in elektrische- en magnetische velden.
- Elektromagnetische inductie

- Trillingen en golven, geluid.
- Elektromagnetische straling ('licht'), breking, buiging en interferentie.
- Quantumfysica

In het algemeen zal dit keuzevak alleen met succes gevolgd kunnen worden door leerlingen die in de 4e en 5e klas redelijke tot goede resultaten voor natuurkunde hebben gehaald en minstens een redelijk niveau beheerst in wiskunde. Voor **iedereen** geldt dat het vak een flinke hoeveelheid tijd en inspanning vraagt om goed mee te kunnen: de snelheid van werken ligt véél hoger!

Wiskunde in het 6e en 7e leerjaar

Wiskunde is verplicht voor alle studenten in het 6e en 7e leerjaar. Het wordt aangeboden op drie nivo's: drie, vijf en acht lessen per week. De acht-uurs variant is een combinatie van de vijf uur wiskunde en een verdiepingscursus van drie uur.

De wiskundeopleiding op school volgt de nieuwste technologische ontwikkelingen en daarom is de grafische rekenmachine (GR) verplicht gesteld. Voor meer details hierover verwijzen wij naar de schoolwebsite. De GR is tijdsbesparend bij uitgebreide berekeningen en maakt het mogelijk om meer realistische berekeningen uit te voeren. Het gebruik van de GR is verplicht bij twee/derde van de formele toetsingsmomenten. Daarnaast moeten de leerlingen in staat blijven om bepaalde basisvaardigheden zonder GR te beheersen. Ook dit wordt formeel getoetst.

VIJF-UURS WISKUNDE

Deze cursus is bedoeld voor leerlingen die goed zijn in wiskunde en die de zes- uurs cursus gevolgd hebben in het 4e en 5e leerjaar.

Zij hebben deze cursus nodig voor hun vervolgopleiding of zij willen in dit stadium nog alle opties open houden.

SYLLABUS:

De nadruk van deze cursus ligt op pure wiskunde, zoals de analyse van functies, differentiaal- en integraalrekening. Verder vectormeetkunde in twee en drie dimensies en kansrekening. Rijen en complexe getallen zijn tenslotte twee kleinere onderwerpen.

EXAMENS:

Aan het eind van elk semester is er een examen. In het 6e jaar 3 (klok)uren en in het 7e jaar 4, zoals ook in het BAC.

Huiswerk:

Schriftelijk huiswerk, sommen maken, op een regelmatige basis.

DRIE-UURS WISKUNDE

Deze studie is iets minder moeilijk dan de vijf-uurs wiskunde en is bedoeld voor leerlingen waarvoor de vijf-uurs wiskunde iets te hoog gegrepen is of die een vervolgstudie kiezen waarbij de wiskunde een minder belangrijke rol speelt.

Veel onderwerpen komen overeen met de vijf-uurs wiskunde, maar worden op een iets minder diepgaand nivo behandeld. Verder is er veel aandacht voor kansrekening en statistiek.

De vier-uurs cursus in het 4e en 5e leerjaar is een goede voorbereiding hierop. De overstap van de zes-uurs cursus in het 4e en 5e leerjaar naar deze cursus is goed mogelijk. Er kan wel sprake zijn van enige herhaling.

SYLLABUS:

De nadruk ligt op analyse, differentiëren en integreren, en kansrekening en statistiek. Daarnaast zijn rijen en goniometrie kleinere onderwerpen.

EXAMENS:

Aan het eind van ieder semester is er een examen en de cursus wordt afgesloten met het BAC. Het BAC duurt drie klokuren.

Huiswerk:

Schriftelijk huiswerk, sommen maken, op een regelmatige basis.

VERDIEPING WISKUNDE (3-LESUREN) (STUDENTEN DIE DEZE CURSUS KIEZEN MOETEN OOK DE 5 UURS CURSUS VOLGEN)

Studenten die van plan zijn natuur-, technische, computerwetenschappen of wiskunde te studeren zouden deze cursus zeker moeten overwegen - ook voor andere studenten kan het een verrijking zijn. Bovendien heeft deze cursus zeker zijn nut als voorbereiding op het toelatingsexamen medicijnen.

Het is niet de bedoeling om de wiskunde nog moeilijker te maken. Het streven is eerder de lesstof uit te breiden en nieuwe onderwerpen te introduceren.

SYLLABUS:

Er is een verplicht gedeelte met complexe getallen, matrices, logica, abstracte en lineaire algebra.

Verder is er een keuze gedeelte dat in overleg met de student wordt vastgesteld.

EXAMENS:

Aan het eind van ieder semester is er een schriftelijk examen (1½ uur in totaal), Tenslotte is er een verplicht mondeling examen, dat 20 minuten duurt. De student presenteert hierin zijn oplossing van een probleem dat hem/haar door het lot wordt toegewezen.

Huiswerk:

Op regelmatige basis opgaven maken.

MOEDERTAALONDERWIJS NEDERLANDS

ZESDE LEERJAAR: VIER LESUREN PER WEEK

Het onderwijs wordt in toenemende mate gericht op het eindexamen en de eisen die studie en leven daarna stellen.

De volgende onderdelen nemen een centrale plaats in:

- het maken van schrijfp opdrachten aan de hand van verstrekte informatie, waarbij niet alleen wordt gekeken naar de inhoud, maar ook naar de vorm, zoals spelling, stijl en interpunctie.
- verdere ontwikkeling in de mondelinge en schriftelijke analyse en interpretatie van zakelijke teksten. Hierbij moet o.a. gedacht worden aan tekststructuren, schrijfdoelen en signaalwoorden.
- verdere ontwikkeling in het analyseren van teksten van literaire aard uit de moderne en historische letterkunde;
- behandeling van de literatuurgeschiedenis vanaf ± 1700, aan de hand van literaire teksten en de literatuurgeschiedenis van Dautzenberg. De periodes Middeleeuwen en Renaissance zijn in de vijfde klas behandeld.
- Behandeling van gedichten, ondersteund door de theorie poëtica. In klas 5 is dit ook al een onderdeel van het curriculum.

De lijst van literaire titels die de leerling aan het eind van klas 7 gelezen moet hebben, is teruggebracht van twintig naar achttien titels. Binnen die achttien titels heeft de historische letterkunde een duidelijker aandeel gekregen: de leerling leest verplicht vier historische werken uit verschillende perioden. Eén van de zelfgekozen titels dient een dichtbundel of zelf samengestelde bloemlezing van gedichten te zijn. Het aantal romans dat in klas 6 wordt 'meegeoeft' met klas 7 van dat moment is teruggebracht van drie naar één.

Een belangrijke vernieuwing betreft de samenstelling van de examenromans. Aan de drie oorspronkelijk Nederlandstalige romans is een vierde roman uit de Europese letterkunde toegevoegd, die wordt gelezen in Nederlandse vertaling. Nieuw is ook dat de vier romans thematische samenhang hebben.

In het kader van het eindexamen lezen de leerlingen in ieder geval de vier voorgeschreven eindexamenboeken.

De leerlingen worden geacht gedurende de leerjaren 5, 6 en 7 in totaal tien literaire werken te hebben gelezen **naast** de acht werken in het kader van het eindexamenprogramma. Dus in totaal 18 literaire werken over de jaren 5, 6 en 7.

TAALKUNDE

Aan het curriculum voor jaar 5, 6 en 7 is een onderdeel taalkunde toegevoegd. Behandeld worden een aantal essentiële aspecten van taal, taalgebruik en de eigen taal, vanuit het gezichtspunt van de moderne taalwetenschap.

ZEVENDE LEERJAAR: VIER LESUREN PER WEEK

Verdieping en afronding van datgene waarmee in het zesde leerjaar begonnen werd. Tevens vindt de voorbereiding op het schriftelijk en mondeling examen plaats.

In het kader van het eindexamenprogramma lezen de leerlingen in ieder geval de vier voorgeschreven eindexamenboeken.

Tijdens de voorbereiding op het schriftelijk examen wordt intensief geoefend in het doelgericht verwerken van informatie en het structureren van teksten.

Bovendien komen in het kader van de examentraining – wederom - stilistische vaardigheden, spellingconventies, stijl, interpunctie en woordenschat aan de orde.

De voorbereiding op het mondeling examen dient ertoe te leiden dat de kandidaten gedurende ongeveer tien minuten een tekst van zakelijke of literaire aard zelfstandig kunnen behandelen naar inhoud en vorm.

PROGRAMMA VERDIEPINGSCURSUS

Algemene opzet

Voor het vak Nederlands Taal I Verdieping worden in klas 6 en 7 zes lessen per week ingeroosterd: twee meer dan voor Nederlands Taal I. Het programma voor Nederlands Taal I Verdieping omvat alle stof zoals vermeld in het Leerplan Nederlands Taal I, plus de extra stof die tot het verdiepingsprogramma behoort. Dit Leerplan Nederlands Taal I Verdieping vermeldt alleen de toegevoegde stof, die in de twee extra lessen per week behandeld dient te worden.

Twee modules naar keuze

De extra lesstof is ondergebracht in drie modules: taalkunde, literatuur en schrijven. Van deze modules biedt de school er, eventueel in overleg met de leerlingen, *twee* aan. De extra uren worden gelijkelijk verdeeld over de twee uitgekozen modules.

MODULE 1: TAALKUNDE

In aanvulling op het taalkundeprogramma dat deel uitmaakt van het Leerplan Nederlands Taal I, vormen de volgende onderwerpen de verplichte basisstof voor het verdiepingsprogramma:

- pragmatiek: samenwerking, taalhandelingen, beleefdheidsstrategieën; ● semantiek: conventionele vorm-betekenisrelaties, metonymie, verwijzing, ontkenning, het mentale lexicon, connotatie;
- grammatica: morfologie, syntaxis, taaluniversalia

Zie verder onder *Leermiddelen* en *Termenlijst taalkunde Verdieping*.

Hiernaast kunnen naar keuze van de docent andere deelonderwerpen behandeld worden, zoals:

- het ontstaan van het huidige Standaardnederlands (als verdiepingsonderwerp);
- spellingevolutie;
- taal en het brein, cognitieve taalkunde;
- invloeden van maatschappij, geschiedenis en politiek op taalgebruik en taalsysteem.

Zowel de genoemde basisstof als de geselecteerde extra onderwerpen behoren tot de examenstof van het verdiepingsprogramma.

Toetsing

Mogelijke toetsvormen zijn: schriftelijke toetsen, mondelinge presentaties, kleinere en grotere onderzoeksopdrachten. Zowel in klas 6 als in klas 7 schrijft de leerling een werkstuk van minimaal 2000 woorden over een taalkundig onderwerp, dat voldoet aan wetenschappelijke eisen wat betreft het gebruik van citaten, bronvermelding en inhoudsopgave. Deze werkstukken en overige relevante materialen worden verzameld in een verdiepingsdossier taalkunde. De leerling is zelf verantwoordelijk voor de inrichting en volledigheid van dit dossier.

Leermiddelen

De verplichte leerstof kan gevonden worden in hoofdstuk 5, 6 en 7 van:

- Hans Hulshof e.a., *Taalkunde voor de tweede fase van het vwo*, Amsterdam University Press, Amsterdam, 2006 ISBN 9789053568644 maar kan ook op basis van ander lesmateriaal worden onderwezen.

Ander materiaal is onder meer te vinden in:

- Joop van der Horst en Fred Marshall, *Korte geschiedenis van de Nederlandse taal*, SdU Uitgevers Den Haag, ISBN 9057970716

- Wim Daniëls, *Spraakmakend Nederlands*, Stichting Ons Erfdeel, 2005
ISBN 9075862717
- Peter Burger en Jaap de Jong (red.), *Taalboek van de eeuw*, Sdu Uitgevers Den Haag /
Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 1999 ISBN 9057970023
- A. Scharlakens, *De taalontwikkeling van het kind*. Wolters-Noordhoff Groningen, 2008.
- maandblad *Onze Taal*
- <http://www.taalunieversum.nl>
- <http://www.letteren.leidenuniv.nl/olympiade/> (opgaven Taalkunde Olympiade)

MODULE 2: LITERATUUR

De literatuurmodule van het verdieppingsprogramma bestaat uit vier onderdelen:

- Literatuur in samenhang met beeldende kunst en muziek;
- Poëzie binnen het kader van dichtersoeuvres;
- Theaterteksten;
- Modern proza op basis van novellen, korte verhalen en fragmenten.

De eerste drie onderdelen behoren tot de examenstof.

Literatuur in samenhang met beeldende kunst en muziek

In het Leerplan Nederlands Taal I wordt literatuur al op bescheiden schaal in het kader geplaatst van algemene, internationale kunststromingen. In het Leerplan Nederlands Taal I Verdieping wordt dit aspect nader belicht. De leerling leest - naast de achttien romans behorend bij het programma Nederlands Taal I - zes romans, over twee jaar verdeeld in twee sets van drie. Elke set is gewijd aan een bepaalde stroming of tijdvak die duidelijke parallele kenmerken laat zien binnen de literatuur, beeldende kunst (en eventueel architectuur) en de muziek, variërend van geestelijke middeleeuwse kunst tot aan het postmodernisme. Per stroming of tijdvak worden in onderlinge samenhang behandeld:

- algemene kenmerken;
- drie oorspronkelijk Nederlandstalige literaire werken;
- een aantal verwante werken uit de beeldende kunst en muziek.

De bewuste tijdvakken of stromingen en bijbehorende romans worden centraal vastgesteld, op basis van voorstellen van leraren die het vak Verdieping zullen gaan geven.

Toetsing

Mogelijke toetsvormen zijn: schriftelijke toetsen, mondelinge presentaties, kleinere en grotere onderzoekopdrachten. Zowel in klas 6 als in klas 7 schrijft de leerling een werkstuk van minimaal 2000 woorden waarin samenhangend een bepaalde stijl of periode, drie daartoe behorende literaire werken en een representatieve keus aan beeldende kunst en muziek worden besproken. De leerling laat op basis van enige voorbeelden zien, zelfstandig

dwarsverbanden te kunnen leggen. Het werkstuk voldoet aan wetenschappelijke eisen wat betreft het gebruik van citaten, bronvermelding en inhoudsopgave.

Poëzie binnen het kader van dichtersoeuvres

In de loop van klas 6 en 7 leest de leerling twee naoorlogse dichtbundels, waarbij aandacht wordt besteed aan het oeuvre van de auteur. Gelet wordt op zaken als thematische samenhang, poëtische middelen en ontwikkeling binnen het oeuvre. Per bundel vervaardigt de leerling van minimaal vijf gedichten een zorgvuldige schriftelijke analyse en interpretatie. Tevens worden vergelijkingen gemaakt met gedichten uit andere bundels van dezelfde auteur.

Dichters en bundels worden per cursusjaar in overleg met de betrokken leraren centraal voor alle Europese Scholen vastgesteld. Te denken valt onder meer aan dichters als Achterberg, Claus, Enquist, Gerhard, Hanlo, 't Hooft, Herzberg, Jansma, Kopland, Michaelis, Mortier, Rawie en Vasalis.

Toetsing

Mogelijke toetsvormen zijn: schriftelijke toetsen, mondelinge presentaties, kleinere en grotere onderzoeksopdrachten. Zowel in jaar 6 als in jaar 7 schrijft de leerling een werkstuk van minimaal 2000 woorden waarin samenhangend het oeuvre van een naoorlogse dichter wordt besproken, geïllustreerd met relevante voorbeelden. Het werkstuk voldoet aan wetenschappelijke eisen wat betreft het gebruik van citaten, bronvermelding en inhoudsopgave.

Theaterteksten

De leerling verdiept zich in de kenmerken van het theater, de typische eigenschappen van toneelteksten en krijgt een korte inleiding in de geschiedenis van het drama. Klassikaal wordt één oorspronkelijk Nederlandstalige toneeltekst in zijn geheel gelezen. In het kader van het verdiepingsprogramma bezoeken leraren die lesgeven in Nederland of België minimaal één toneelvoorstelling. Leraren die elders werken, maken gebruik van een video of dvd.

Toetsing

Mogelijke toetsvormen zijn: schriftelijke toetsen, mondelinge presentaties, kleinere en grotere onderzoeksopdrachten. In de loop van klas 6 of 7 schrijft de leerling een werkstuk van minimaal 1500 woorden over een oorspronkelijk Nederlandstalige toneeltekst. Het werkstuk voldoet aan wetenschappelijke eisen wat betreft het gebruik van citaten, bronvermelding en inhoudsopgave.

Modern proza op basis van korte verhalen en fragmenten

De leerling krijgt een aantal fragmenten en korte verhalen aangeboden van de belangrijkste moderne Nederlandstalige auteurs. Doel van dit onderdeel is een brede kennismaking met de naoorlogse Nederlandstalige literatuur door middel van primaire teksten, als aanvulling op het aanbod binnen het kader van het Leerplan Nederlands Taal I. Een tweede, even

belangrijk doel is het verder ontwikkelen en stimuleren van de leesmaak. Naast thematische en stilistische kenmerken van de auteurs komt ook hun plaats binnen de verschillende eigentijdse stromingen aan de orde. De primaire teksten lenen zich eveneens als uitgangspunt voor nadere oefening in de verhaalanalyse. Behalve fragmenten en korte verhalen worden in totaal ook minimaal twee novellen gelezen.

Te denken valt onder meer aan auteurs als Boon, Brouwers, Claus, Elsschot, Grunberg, Haasse, Hermans, Lanoye, Mortier, Mulisch, Reve, Rosenboom, Vestdijk en Wolkers.

Bij de novellen valt bijvoorbeeld te denken aan:

Willem Elsschot *Dwaallicht*

Gerard Reve *De ondergang van de familie Boslowits*

Gerard Reve *Werther Nieland*

W.F. Hermans *Het behouden huis*

Gerrit Krol *Maurits en de feiten*

De leerling schrijft regelmatig korte notities en signalementen waarin hij verslag doet van de uitbreiding van zijn kennis van auteurs, werken en stijlen, zijn oordelen en eventuele veranderingen in zijn leesmaak. De gelezen verhalen en novellen worden ook gebruikt als toetsmateriaal op het gebied van verhaalanalyse.

Leermiddelen

Verhalen en secundaire literatuur kunnen onder meer ontleend worden aan:

J. Zwagerman, *De Nederlandse en Vlaamse literatuur vanaf 1880 in 250 verhalen*

J. Zwagerman, *De Nederlandse en Vlaamse literatuur vanaf 1880 in 200 essays*

MODULE 3: SCHRIJVEN

In de module *Schrijven* krijgt de leerling een aantal aanvullende schrijftips en schrijfstrategieën aangeboden, op drie gebieden:

- zakelijk schrijven;
- journalistiek schrijven; •
literair schrijven.

Bij het schriftelijk eindexamen krijgt de leerling uit elk van deze categorieën een opdracht aangeboden, en kiest er daar één van.

Zakelijk schrijven

Bij zakelijk schrijven wordt de leerling nader getraind in het schrijven van zakelijke teksten die hij in het dagelijks leven of zijn vervolgstudie nodig zal hebben, zoals het verslag en het wetenschappelijke artikel. Gelet wordt op conventies van opbouw, taalgebruik en vorm.

Journalistiek schrijven

Bij journalistiek schrijven krijgt de leerling een aantal schrijftips aangereikt die hem helpen bij het verwerven van een aantrekkelijke journalistieke stijl. Op basis van aansprekende voorbeelden oefent hij zich in het schrijven van op de actualiteit gerichte tekstsoorten zoals nieuwsberichten, reportages, portretten en interviews.

Literair schrijven

Bij literair schrijven oefent de leerling zich in creatief schrijven. Op basis van aansprekende voorbeelden krijgt hij schrijftips aangereikt, bijvoorbeeld over de opbouw van korte verhalen, karaktertekening, dialogen en beschrijvingen. Hij oefent zich in genres als het korte verhaal, de literaire column of het gedicht.

Beoordeeld wordt zowel het schrijfproduct als het, in twee of meer rondes gedocumenteerde, schrijfproces. De schrijfproducten en overige relevante materialen worden verzameld in een verdiepingsdossier schrijven. De leerling is zelf verantwoordelijk voor de inrichting en volledigheid van dit dossier.

Termenlijst taalkunde Verdieping

(in aanvulling op de Termenlijst taalkunde in het Leerplan Nederlands Taal I)

aangrenzend paar
arbitrair beleefdheidstheorie
beurtwisseling
beurtwisselingssysteem
boomstructuur concept connotatie
constituent conventie
conversatieanalyse deiktische
elementen deixis directe
taalhandeling gebonden morfeem
geleed woord
geslaagdheidsvoorwaarden
gezichtsbedreigend hyperoniem
hyponiemi implicatuur indirecte
taalhandeling linguïstische
relativiteitstheorie
mentaal lexicon metafoor
metonymie
morfeem
negatief gezicht ongeleed woord
performatieve werkwoorden polysemie
positief gezicht primitieven pro (plaats
relevant voor overgang) prototype
prototypetheorie recursiviteit
referentiekader

samenwerkingsbeginsel
spreeksituatie
taalgebruikssystematiek
taalsystematiek verb-second
taal vrij morfeem
woordontkenning
woordvolgorde
zinsontkenning

FILOSOFIE

Korte inleiding

Wie zijn we, wat doen we hier, waar komen we vandaan? Wat is geluk? Waarom gehoorzamen we? Waarom is politiek nodig; waarom leidt een gebrek aan een heerser tot chaos? Is een democratie beter dan een andere staatsvorm? Waarom vinden we iets mooi of lelijk? Welke mechanismen zorgen ervoor dat we moorden? Zijn we meer dan dieren? Wat is de toekomst van de mens? Maakt een omvallende boom in het bos ook geluid wanneer er niemand in de buurt is om dat geluid waar te nemen? Wat maakt kunst tot kunst? Kunnen computers denken? Besta ik wel écht?

Vragen, vragen en nog eens vragen; dat is wat je in hoofdzaak in de filosofieles voorgeschoteld krijgt. Antwoorden zijn er gelukkig ook, die van jezelf bijvoorbeeld, en die van de 'grote denkers' uit de westerse cultuurgeschiedenis. Denken is dus de boodschap, en vooral genuanceerd (leren) denken.

Filosofie stelt je in staat om op een andere manier naar de alledaagse realiteit te kijken en om de beslissingen die je neemt en zal nemen beter te begrijpen en te duiden. Filosofie is dus letterlijk een vak voor het leven.

Plato, Kant, Rousseau, Descartes, namen die vast wel ergens een belletje doen rinkelen, maar wat zegden ze ook alweer precies? 'Ik denk dus ik ben', 'Waarover je niet kan spreken, daarover moet je zwijgen'; voorbeelden van filosofische oneliners die veel meer zijn dan zomaar tegeltjeswijsheid.

Nieuwsgierig geworden? Goed zo, dat is nu net een prima uitgangspunt om aan filosofie te doen!

Wat mag je verwachten?

-een thematische aanpak, wat betekent dat we verschillende denkers aan het woord laten over één bepaald thema. Het vak is dus geen historische databank waarbij je datums, namen en cijfers uit je hoofd moet blokken. Enig historisch inzicht is wel aangewezen; het helpt in elk geval als je weet dat een denker in de negentiende

eeuw leefde, en niet in het oude Griekenland, om maar iets te noemen. Centraal staat in elk geval de kennis over de filosofie en de filosofen.

-heel veel afwisseling is werkvormen. Vraaggesprekken, tekstanalyse, intensief lezen, videofragmenten, spreekoefeningen enzovoort. Je zal vaak verrast en jezelf en anderen in vraag moeten stellen. Zelf actief meedenken is vanzelfsprekend. Je zal ook regelmatig zelf individueel of in een groepje aan de slag moeten.

-een leraar die een wat aparte rol heeft: niet meteen met pasklare antwoorden komen, maar meedenkend, begeleidend in je denkproces.

Wat is het dus niet?

- alleen maar uit je hoofd leren, of gewoon even jouw 'mening' geven, lekker achteruitgeleund op je stoel uit het raam staren.
- een vrijblijvend praatuurkje
- een historisch-chronologisch overzicht van het denken over de mens

Waarom vier uur filosofie in plaats van twee?

Omdat je graag denkt over 'het leven', omdat je nieuwsgierig bent, omdat je graag leest, omdat je belangstelling hebt voor mensen en hun doen en laten. In de verdiepingscursus heb je de kans om écht verder te denken, om te kijken HOE een bepaalde manier van denken is kunnen ontstaan. In vier uur filosofie kunnen we ook eens wat langere teksten lezen, of een hele film bekijken. Daarnaast is er aandacht voor filosofische teksten en boeken en ga je zelf op zoek naar leven en werk van een aantal grote denkers. Bovendien is jouw taalbeheersing meer dan in orde: we verwachten mooi geformuleerde stellingen, en dit zowel schriftelijk als mondeling.

Je kiest beter niet voor vier uur wanneer je zelf niet zo graag leest of de mening bent toegedaan dat jouw visie op het leven de enige correcte is. Ook wanneer je iemand bent die nooit of te nimmer iets voor een groep durft zeggen, zal het vak soms niet eenvoudig zijn. Omgekeerd geldt echter ook dat je als haantje-de-voorste zal moeten leren om te luisteren naar wat anderen te vertellen hebben, en in elk geval de bereidheid moet tonen om je mening te nuanceren.

Nog steeds twijfels? Prima, kies dan maar voor vier uur (even langslopen mag ook).

LATIJN

COR SAPIENTIS QUAERIT DOCTRINAM (HET HART VAN DE WIJZE ZOEKT LERING.)

WAT JE ZEKER MOET WETEN!!

De optie staat open voor leerlingen die al Latijn volgden in de klassen III, IV en V. Indien er zich vijf kandidaten aanbieden, verloopt het onderricht in de moedertaal. Wordt dit aantal evenwel niet bereikt, dan kunnen de leerlingen het vak volgen in een andere voertaal. Als de school over voldoende kredieturen beschikt (wat meestal het geval wel is), kan het ook in de moedertaal maar met een inperking van het aantal lessen (3 i.p.v. 4).

Voor het eindexamen Latijn in klas VII bestaan er op dit ogenblik 2 mogelijkheden:

schriftelijke proef: vertaling van een nog niet geziene authentieke Latijnse tekst + bespreking van geziene teksten: inhoudelijk, stilistisch, grammaticaal, cultureel, etc; mondelijke proef: bespreking van de geziene teksten: inhoudelijk, stilistisch, grammaticaal, cultureel, etc + vertalen;

WAAROM JIJ VOOR LATIJN KIEST!!

Latijn is een meerjarenproject, waarvan de vruchten het zoetst smaken aan het einde van de rit. In de klassen III, IV en V werd er vooral aandacht besteed aan vocabulariumuitbreidingen, grammaticale structuren, vertalingen van teksten en uiteraard ging er speciale aandacht naar de culturele uitdieping van deze Romeinen, die aan de basis liggen van onze huidige Westerse beschaving. Al deze intellectuele vaardigheden hebben er ondertussen voor gezorgd dat het aanleren van moderne WestEuropese talen een 'makkie' is geworden. En in onze moedertaal...schuilt er geen enkel geheim meer.

Al deze intellectuele vormingsactiviteiten gelden als een voorbereiding op de authentieke teksten die tal van geheimen en wijsheden blootleggen, waardoor de leerlingen de rest van hun leven diepgaand beïnvloed zullen worden.

Aangezien deze teksten in thematisch verband (belangrijke filosofische stromingen, belangrijke crises in republiek en keizerrijk, tragische liefde,...) worden gelezen, verwerven de leerlingen een meer samenhangende kijk op het antieke denken. Bij dit lektuurproces ontwikkelen de leerlingen de vaardigheid om tussen de lijnen te lezen, leren ze dat teksten op meerdere manieren kunnen geïnterpreteerd worden (een waardevolle aanvulling op de eenduidigheid van de exacte wetenschappen), leren ze een kritische houding aannemen tegenover bronnenmateriaal en komen ze in aanraking met de wortels van ons Westers denken, weten en kunnen.

En... is nog boeiend ook! !

Niet onbelangrijk: Aan de universiteit wordt de kennis van Latijn vaak als een pluspunt gezien (moderne talen, rechten, geschiedenis, medicijnen). **MAAR: GLORIA SINE LABORE NULLA ! !** (een van de vele antieke en universele wijsheden, door Horatius) (geen glorie zonder noeste arbeid)

Anno proximo vos video! !